

Берестовський Ігор Володимирович,
старший викладач кафедри
конституційного права Навчально-
наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ І МУНІЦИПАЛІЗМ ЯК ОСНОВА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Післявоєнне відновлення України постає не лише як завдання фізичної реконструкції зруйнованих населених пунктів, інфраструктури чи економіки, а й як глибинна правова й інституційна трансформація держави. Війна виявила вразливі місця в системі публічної влади, водночас посиливши значення демократичних засад організації суспільства. В цьому контексті особливу увагу слід приділити двом взаємопов'язаним концептам – конституціоналізму та муніципалізму. Перший виступає гарантією верховенства Конституції, прав і свобод людини, балансу гілок влади; другий – забезпечує дієвість місцевої демократії, участь громадян у прийнятті рішень і розвиток самоврядності. Їх поєднання створює підвалини для стійкої моделі післявоєнного розвитку України.

Конституціоналізм розглядається у сучасній науці не лише як сукупність юридичних норм, що визначають статус Конституції в системі права, але й як ціннісно-правова парадигма, спрямована на обмеження влади, захист прав людини та забезпечення легітимності державного устрою, що є надважливим у відбудові країни.

У післявоєнний період перед Україною постануть низка викликів на які потрібно буде реагувати виважено та чітко, до прикладу, забезпечення непорушності демократичного ладу та унеможливлення обмежень прав і свобод людини навіть у кризових умовах; гармонізація правової системи з *acquis communautaire*, насамперед у сферах верховенства права, незалежності судової влади та захисту прав людини; гарантування прозорого функціонування органів влади, підзвітності посадових осіб та ефективності механізмів конституційного контролю, а також особливе значення матиме забезпечення єдності конституційної ідентичності України, яка має поєднати національні правові традиції з європейськими стандартами демократії та прав людини. У цьому випадку Конституція повинна стати не декларативним документом, а живим правовим актом, що спрямовує як державну політику, так і повсякденне життя громадян. Ми всі повинні усвідомити, що відбудова країни у післявоєнний час – це не завдання тільки державної влади, а безпосередньо кожного громадянина.

У цьому процесі муніципалізм відіграє особливу роль. Оскільки, муніципалізм – це про владу на місцях та про взаємозв'язок жителів територіальної громади з органами місцевого самоврядування для здійснення управління у своїй громаді. Саме місцеве самоврядування здатне забезпечити:

ефективну реалізацію програм відбудови; прозорість розподілу ресурсів; участь громадян у прийнятті рішень; формування довіри до інституцій влади.

Відбудова держави потребує усвідомлення, що демократія не може існувати без активного громадянства. Це означає підвищення політичної культури громадян, розвиток інститутів громадянського суспільства та їх інтеграцію у систему публічного управління.

З огляду на це, місцеве самоврядування постає не лише як інституційна форма управління, а як простір реалізації принципів демократії «знизу». У післявоєнний період саме муніципальний рівень може забезпечити:

- ефективну реалізацію програм відбудови території;
- прозорість розподілу матеріальних і фінансових ресурсів;
- реальну участь громадян у процесі прийняття рішень;
- формування довіри до інституцій влади через безпосередню взаємодію громади та органів управління.

На територіальні громади буде покладена велика відповідальність, зокрема у забезпеченні соціальної адаптації ветеранів, підтримки внутрішньо переміщених осіб, подолання наслідків воєнних злочинів тощо. Держава має готувати вже нормативно-правові акти які будуть адаптовані до нових викликів що постануть перед органами місцевого самоврядування.

Післявоєнне відновлення України має розглядатися як комплексний процес, у якому матеріальна реконструкція інфраструктури нерозривно пов'язана з інституційним та правовим оновленням держави. Конституціоналізм і муніципалізм виступають ключовими взаємодоповнюючими чинниками цього процесу. Перший гарантує стабільність та верховенство Конституції, захист прав людини і забезпечення балансу гілок влади, тоді як другий забезпечує розвиток місцевої демократії, самоврядності та безпосередньої участі громадян у процесах ухвалення рішень.

У післявоєнний період особливої ваги набуває завдання збереження та розвитку конституційної ідентичності України, яка має органічно поєднати національні традиції з європейськими демократичними стандартами. Гармонізація національного права з *acquis communautaire* потребуватиме не лише адаптації галузевого законодавства, а й осмисленого вдосконалення конституційних положень. Водночас саме територіальні громади виступатимуть основними суб'єктами практичної реалізації політики відбудови, що покладе на них підвищену відповідальність за соціальну адаптацію ветеранів, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб та подолання наслідків воєнних злочинів.

Отже, післявоєнна відбудова України повинна ґрунтуватися на цінностях конституціоналізму та муніципалізму, адже тільки за умови їх гармонійного поєднання можливе створення стійкої, демократичної та правової держави, здатної забезпечити не лише відновлення зруйнованого, але й довгостроковий розвиток суспільства на засадах верховенства права, демократії та активного громадянства.

Список використаних джерел:

1. Батанов О.В. Муніципалізм у системі сучасного українського конституціоналізму : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. 352 с.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. (ратифікована Законом України від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР). Офіційний вісник України. 1997. № 29. Ст. 22.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
5. Шаповал В. Конституціоналізм: сучасний стан і перспективи розвитку. Право України. 2019. № 7. С. 20–33.
6. Ющик О. І. Конституційна ідентичність: методологія та практика конституційного права. Вісник Конституційного Суду України. 2021. № 5. С. 45–56.

Бойченко Іван Васильович,
старший викладач кафедри
конституційного права Навчально-
наукового інституту права та психології,
Національної академії внутрішніх справ
доктор філософії в галузі права, адвокат,
заслужений юрист України

БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД

Ефективний захист конституційних прав і свобод людини, а також функціонування України як демократичної та правової держави, в якій саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави та її органів, неможливо забезпечити без постійної діяльності Конституційного Суду України.

Особливо важливим є гарантування безперервного функціонування єдиного органу конституційної юрисдикції в умовах воєнного стану, із його подіями та викликами, де наявність ефективного конституційного контролю є як засобом захисту конституційних прав і свобод громадян від можливих обмежень, так і формою реагування на загрози конституційному ладу, суверенітету чи незалежності самої держави.

Водночас існуюча на сьогодні ситуація із фактичним припиненням діяльності Конституційного Суду України вкотре актуалізує проблему пошуку шляхів для забезпечення безперервності та ефективності його роботи.

Починаючи з 27 січня 2025 року, у зв'язку із закінченням 9-річного строку перебування на посаді 3 суддів Конституційного Суду України(В.Кривенка,